

ЦІЛІ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АНГЛІЙСЬКОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ У МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ-БУДІВЕЛЬНИКІВ

І. С. Федоренко

Сумський державний університет

У статті досліджуються цілі формування компетентності в англійському діалогічному мовленні у майбутніх техніків-будівельників. Конкретизовано практичну, виховну, освітню, розвивальну та професійно орієнтовану цілі формування компетентності в англійському діалогічному мовленні у студентів I та II курсів технікуму.

Ключові слова: компетентність в англійському діалогічному мовленні, цілі формування компетентності в англійському діалогічному мовленні, техніки-будівельники.

И. С. Федоренко. Цели формирования компетентности в английской диалогической речи у будущих техников-строителей. В статье исследуются цели формирования компетентности в английской диалогической речи у будущих техников-строителей. Конкретизированы практическая, воспитательная, образовательная и профессионально ориентированная цели формирования компетентности в английской диалогической речи у студентов I и II курсов техникума.

Ключевые слова: компетентность в английской диалогической речи, цели формирования компетентности в английской диалогической речи, техники-строители.

I. Fedorenko. Objectives of English speaking competence formation of future technician-builders. The article deals with the objectives of the English speaking competence formation of future technician-builders. Practical, training, educational, developing and professional aims of the English speaking competence formation of the first and the second-year college students are defined.

Key words: competence of the English speaking, objectives of the English speaking competence formation, technician-builders.

З огляду на зростання соціального замовлення на висококваліфікованих фахівців, які навчаються за напрямом “Будівництво та архітектура”, а саме конкурентоспроможних техніків-будівельників, готових до співробітництва з іноземними колегами на міжнародному ринку праці, підготовка фахівців з високим рівнем володіння англійською мовою стає актуальною. Згідно з освітньо-кваліфікаційною характеристикою майбутні техніки-будівельники мають уміти вільно спілкуватися англійською мовою з англійськими колегами. Однією з проблем є формування у студентів I та II курсів технікуму англійської комунікативної компетентності. Саме формування компетентності в англійському діалогічному мовленні (КАДМ) має важливе значення і потребує докладного вивчення.

Попередній аналіз робіт з досліджуваної проблеми засвідчує, що методиці навчання діалогічного мовлення науковці приділили значну увагу. Було описано понятійну систему теорії діалогу, розроблено методики навчання діалогічного мовлення, визначено об’єкти контролю рівня володіння діалогічним мовленням і досліджено особливості навчання культури міжособистісного спілкування (Бім І. Л., Бухбіндер В. А., Красковська О. Л., Пассов Ю. І., Сахарова Т. Є., Скалкін В. Л., Склярєнко Н. К., Тарнопольський О. Б., Фаснова М. О. та інші), виділено сфери усного спілкування та види діалогічних єдностей (Ізарєнков Д. І., Кочнева М. Г., Скалкін В. Л.), описано психологічні аспекти навчання говоріння іноземною мовою (Зимня І. О.), визначено об’єкти контролю рівня володіння діалогічним мовленням (Пассов Ю. І., Мільруд Р. П.), створено моделі комунікативної поведінки британців для учнів старшої школи (Красковська О. Л.),

досліджено навчання усного діалогічного мовлення студентів архітектурних спеціальностей (Щукіна Е. І), присвячено науковій праці проблемі формування КАДМ у спеціалістів юридичного профілю (Кіржнер С. Е., Зайцева С. Є., Казаніна Т. В., Красікова О. Г., Котлярова Л. Б.)

Аналіз вищезазначених досліджень свідчить про те, що проблема формування КАДМ у майбутніх техніків-будівельників (студентів I–II курсів технікумів) залишається недослідженою і потребує подальшого вивчення та уточнення цілей формування цього виду мовленнєвої діяльності.

Отже, необхідність навчання майбутніх техніків-будівельників англійського діалогічного мовлення і відсутність відповідної методики зумовлюють актуальність нашого дослідження. Ураховуючи актуальність проблеми та необхідність її дослідження, ставимо за *мету* цієї статті уточнення цілей формування компетентності в англійському діалогічному мовленні у майбутніх техніків-будівельників.

Слідом за В. В. Черниш, ми розуміємо під компетентністю у діалогічному мовленні (КДМ) здатність реалізовувати усномовленнєву комунікацію у діалогічній формі в життєво важливих для певного віку сферах і ситуаціях спілкування відповідно до комунікативного завдання. Мовець має вміння планувати, здійснювати та коригувати власну комунікативну поведінку під час породження та варіювання англійського мовлення в різних типах діалогічних висловлювань відповідно до певної ситуації спілкування (контексту), мовленнєвого завдання і комунікативного наміру та згідно з правилами спілкування у конкретній національно-культурній ситуації. Складовими КДМ є вміння, навички, знання та комунікативні здібності [5, с. 302].

З метою виділення *цілей* формування КАДМ у студентів I-II курсів технікуму нами проаналізовано програми з англійської мови зі спеціальності “Будівництво та обслуговування будівель і споруд”. У більшості технікумів навчання англійської мови майбутніх техніків-будівельників триває протягом трьох років. У нашому дослідженні ми приділяємо увагу навчанню студентів I та II курсів. На I курсі відбувається навчання загальнонавчальної англійської мови, а II курс є перехідним між навчанням загальнонавчальної та професійно орієнтованої англійської мови. Навчання на II курсі має сприяти підготовці студентів до професійно орієнтованого навчання англійської мови на III курсі.

У методиці навчання іноземних мов цілі навчання посідають центральне місце серед базових категорій. У нашому дослідженні використовуватимемо визначення *цілей* навчання С. Ю. Ніколаєвої, яка стверджує, що *цілі* навчання – це основний компонент системи навчання іноземних мов, який має динамічний характер і формується під впливом соціального замовлення суспільства, рівня розвитку методики навчання іноземних мов і суміжних з нею наук, умов навчання й впливає на вибір інших компонентів системи [5, с. 90].

Отже, вважаємо за доцільне уточнити *практичну, виховну, освітню, розвивальну та професійно орієнтовану цілі* формування КАДМ у майбутніх техніків-будівельників. Розглянемо кожну з цілей докладніше.

Навчання англійської мови на I та II курсах технікуму передбачає досягнення *практичної мети*, яка сприяє формуванню КАДМ. Вивчення програм з англійської мови для технікумів свідчить про те, що досягненням головної мети навчання є навчити студентів спілкуватися англійською мовою. У програмі з англійської мови не передбачені рівні володіння мовою, тому ми вважаємо за необхідне визначити рівні володіння англійським діалогічним мовленням та деталізувати в них підрівні. Вивчення проблеми формування КАДМ показало, що навчання англійської мови майбутніх техніків-будівельників відбувається згідно з програмою з англійської мови, спеціальність “Будівництво та експлуатація будівель та споруд”, яка відповідає програмі загальноосвітньої школи, рівень стандарту, але до неї внесені певні корективи. Це дає підстави стверджувати, що після закінчення II курсу технікуму студенти повинні мати сформовану

КАДМ на рівні B1+ – рівень незалежного користувача, як і учні загальноосвітніх шкіл після закінчення 11-го класу. Рівень B1 має бути деталізованим на підрівні B1.1 і B1.2, тому після закінчення I курсу студенти повинні мати сформовану КАДМ на рівні B1.1.

У студентів I, II курсів, як і в учнів старшої школи, триває розвиток умінь у діалогічному мовленні. Протягом навчання на I та II курсах систематизуються та узагальнюються мовний та мовленнєвий матеріал і комунікативний досвід студентів, набутий раніше, відповідно до якого має відбуватися спілкування та відповідати цілям, завданням, умовам навчання англійської мови у межах програмної тематики. Студенти повинні мати розвинуті комунікативні здібності та вміння обирати лінгвістичну форму і способи висловлювання, адекватні до ситуації спілкування, цілей і намірів, соціальних і функціональних партнерів спілкування [8].

Н. Д. Гальскова та А. М. Щукін розрізняють стратегічну мету та конкретні цілі навчання іноземних мов [1, 11]. А. М. Щукін стверджує, що всі цілі рівноправні та взаємопов'язані у навчальному процесі; виокремлення практичної мети як домінуючої у методиці навчання іноземних мов наразі вважається неправомірним, оскільки це призводить до глобалізації мовленнєвого компонента [11, с. 109].

Ми не можемо погодитися з думкою А. М. Щукіна про те, що не слід виокремлювати практичну мету як провідну в методиці навчання іноземних мов. Слідом за С. Ю. Ніколаєвою вважаємо, що **практична мета** є основною, вона тісно пов'язана з виховною, освітньою, розвивальною та професійно орієнтованою цілями формування КАДМ. Під практичною метою формування КАДМ ми маємо на увазі оволодіння всіма формами спілкування для того, щоб ця сформована мовленнєва компетентність сприяла міжособистісному спілкуванню, обстоюванню своєї думки та здатності переконати в своїх поглядах.

Для досягнення практичної мети і високого рівня КАДМ необхідно сформувати у студентів всі складові КАДМ – вміння, навички, знання та комунікативні здібності до спілкування. Студенти мають оволодіти необхідними декларативними та процедурними **знаннями**: 1) знання лексичного матеріалу; 2) знання граматичних структур, без яких неможливий процес комунікації; 3) знання про культуру спілкування англійською мовою; 4) знання про мовленнєву і немовленнєву поведінку співрозмовника під час спілкування; 5) знання планування та здійснення мовлення в процесі комунікації.

Як відомо, набуті **знання** сприяють формуванню необхідних **навичок** використовувати вивчений матеріал у діалогічному мовленні. До **мовленнєвих навичок** відносять:

- фонетичні, які забезпечують сприймання й розпізнавання різних й окремих звуків, їх сполучень і різних інтонацій у мовленнєвому потоці;
- лексичні забезпечують розпізнавання звукових образів лексичних одиниць та їх розуміння, надають можливість обирати і поєднувати лексичні одиниці згідно із замислом висловлювання;
- граматичні сприяють розпізнаванню на слух граматичних форм і прогнозуванню синтаксичних структур, правильному оформленню висловлювання відповідно до граматичної норми іноземної мови [5, с. 302–304].

Зазначимо, що рівень сформованості необхідних навичок впливає на розвиток мовленнєвих, навчальних, інтелектуальних, організаційних і компенсаційних умінь [5] і на вміння студентів вести діалог. Згідно з програмою з англійської мови, у майбутніх техніків-будівельників мають бути розвинені такі **вміння**: 1) реалізовувати усне спілкування у типових ситуаціях, обговорювати проблеми та шляхи їх подолання; 2) співпрацювати із закордонними колегами; 3) запитувати важливу інформацію; 4) здійснювати перемовини англійською мовою.

Процес формування КАДМ у майбутніх техніків-будівельників повинен супроводжуватися розвитком **комунікативних здібностей**, які мають важливе значення для розвитку готовності студентів до англомовного спілкування. Слідом за С. Ю. Ніколаєвою вважаємо, що комунікативні здібності включають внутрішню мотивацію, здібності комунікантів до організації свого мовлення, орієнтації у ситуації спілкування, здібності пам'ятати, що було сказано співрозмовником,

адекватну реакцію слухача на пропозиції інших, вміння вислухати, не переривати співрозмовника, брати почуте до уваги, поважати мовленнєвого партнера [5]. Отже, протягом навчання на I та II курсах у майбутніх техніків-будівельників необхідно розвивати здібності до організації свого мовлення, орієнтуватися у ситуації спілкування, з повагою слухати співрозмовника та адекватно реагувати на його зауваження чи пропозиції.

Уточнення практичної мети впливає на визначення виховної, освітньої, розвивальної та професійно орієнтованої цілей формування КАДМ у студентів I та II курсів технікуму.

Виховна та освітня цілі спрямовані на формування у майбутніх техніків-будівельників англomовної лінгвосоціокультурної компетентності в діалогічному мовленні. У нашому дослідженні спираємося на визначення Н. Ф. Бориско, яка стверджує, що лінгвосоціокультурна компетентність у діалогічному мовленні – це здатність і готовність особистості до англomовного міжкультурного спілкування [5]. Рівень сформованості лінгвосоціокультурної компетентності зумовлює ефективність реалізації міжкультурного спілкування [5, с. 92–93]. Змістовий аспект компетентності складає система лінгвосоціокультурних знань про загальнолюдські цінності особистості, факти англomовної культури, а також навички й уміння використовувати набуті лінгвосоціокультурні знання відповідно до ситуації спілкування. Ми погоджуємося з поглядами Н. Ф. Бориско та А. М. Щукіна, що необхідно виокремлювати лінгвосоціокультурний матеріал з мовного і мовленнєвого, оскільки англійське діалогічне мовлення характеризується певними особливостями національної культури, пов'язаними з традиціями країни, мова якої вивчається.

Реалізувати **виховну мету** формування КАДМ у майбутніх техніків-будівельників можна через особистісне ставлення до нової культури. Виховна мета передбачає формування у студентів I–II курсів:

- 1) культури спілкування у сфері будівництва та архітектури, прийнятої в сучасному суспільстві;
- 2) ціннісних орієнтацій, почуттів та емоцій [4, с. 41];
- 3) розуміння важливості формування КАДМ;
- 4) необхідності користування англійською мовою як засобом спілкування;
- 5) усвідомлення полікультурних відносин у суспільстві.

Слідом за Г. В. Єлізаровою вважаємо, що виховна мета сприяє реалізації завдань з розвитку і виховання у студентів в процесі формування КАДМ почуття відповідальності, самосвідомості, ставлення до представників іншомовної культури як до рівноправних учасників англomовної комунікації, толерантності, адаптації до явищ англomовної культури і формування емпатичного ставлення до її носіїв.

Зазначимо, що майбутні техніки-будівельники відповідно до програми з англійської мови мають спілкуватися, дотримуючись основних норм, прийнятих у країнах, мова яких вивчається; адекватно поводитись у комунікативних ситуаціях, демонструючи мовленнєву поведінку, характерну для носіїв мови; мати необхідні знання про суспільство і культуру спільноти іноземної країни, у межах тематики ситуативного спілкування пов'язаної з такими темами:

- повсякденне життя;
- умови життя;
- міжособистісні стосунки;
- цінності та ідеали;
- норми поведінки;
- соціальні правила поведінки;
- здатність зрозуміти відмінності у рідній та іноземній культурах у межах змісту програми;
- здатність спілкуватися іноземною мовою з представниками інших культур ;
- правила вступу до розмови [8].

Оскільки студенти I–II курсів повинні мати сформовану англomовну лінгвосоціокультурну компетентність в діалогічному мовленні, то ми не можемо погодитись із твердженням, зафіксованим у програмі з англійської мови, щодо здатності привести до спільного знаменника

рідну та англійську культури в межах змісту програми тому, що ці культури мають багато відмінностей. Слідом за Н. Ф. Бориско вважаємо, що особистість повинна ефективно та адекватно взаємодіяти в ситуаціях англійського міжкультурного спілкування. Власна культура служить у ситуаціях міжкультурного спілкування підсвідомо як оцінювальний стандарт, що може спричинити комунікативні непорозуміння. У студентів необхідно розвивати вміння розуміти та адекватно інтерпретувати культурознавчу й соціокультурну інформацію, знаходити, аналізувати та усвідомлювати відображені у мові особливості культури, норм і стандартів поведінки, враховувати соціолінгвістичні та соціокультурні особливості мовленнєвої поведінки у процесі спілкування в межах програмних тем.

У процесі формування КАДМ виховання студентів I-II курсів технікуму забезпечується доборою навчального матеріалу (діалогів-зразків і ситуацій, характерних для будівельних спеціальностей), застосуванням проблемних завдань, вирішення яких потребує висловлення почуттів, поглядів і власної думки стосовно різних фактів і подій [4, с. 41].

Реалізація *освітньої мети* відбувається шляхом освіти студентів I-II курсів засобами англійської мови, яка сприяє розумінню особливостей свого мислення; залученню до діалогу англійської та рідної культур [4]; набуттю знань про англійську систему понять, яка складається з назви предметів і явищ, лексичного матеріалу, властивого будівельним спеціальностям, власних імен, особливостей поведінки носіїв англійської мови; оволодінню знаннями про сфери спілкування англійською мовою; розвиткові вмінь використовувати набуті знання під час комунікації.

Досягненню освітньої мети у формуванні КАДМ у майбутніх техніків-будівельників сприяє використання діалогів-зразків, які містять лексику, властиву будівельним спеціальностям. Освітня мета тісно пов'язана з розвивальною.

Розвивальна мета спрямована на розвиток культури мовної поведінки студентів, зацікавленості до вивчення мови. Одним із найважливіших завдань для студентів I-II курсів технікумів є розвиток мотивації до подальшого оволодіння англійською мовою у професійній діяльності відповідно до будівельного напрямку, а також ознайомлення з англійською культурою як частиною світової культури. До інших завдань формування КАДМ у майбутніх техніків-будівельників ми відносимо розвиток здібностей до комунікації англійською мовою, вміння вступати в діалог і підтримувати його відповідно до теми спілкування [4], формування мовленнєвої реакції, вміння планувати мовленнєві дії, вміння послідовно та лаконічно висловити свою думку щодо змісту прочитаного і прослуханого, розвиток готовності до участі в англійському спілкуванні та до самостійної роботи у формуванні КАДМ.

Професійно орієнтована мета формування КАДМ у майбутніх техніків-будівельників сприяє отриманню інформації відповідно до спеціальності напрямку "Будівництво та архітектура", передбачає формування у студентів професійно орієнтованих мовних компетентностей, особливо лексичної, яка є необхідною для формування КАДМ. Підкреслимо важливість виділення цієї мети тому, що технікум – це навчальний заклад, який передбачає спеціалізоване навчання, з орієнтацією на певну технічну спеціальність, у даному разі спеціальність "технік-будівельник". Формування КАДМ у студентів на I-II курсах сприятиме формуванню професійно орієнтованої компетентності на III курсі цього типу навчального закладу.

Зазначимо, що професійно орієнтована мета формування КАДМ у майбутніх техніків-будівельників повністю реалізується протягом навчання на III курсі технікуму, але це не є предметом нашого дослідження. Реалізація професійно орієнтованої мети у студентів I курсу неможлива тому, що в цей період студенти вчать загальнонавчальну англійську мову, а на II курсі ця мета реалізується частково.

Всебічний розвиток особистості студента відбувається за умови узгодження освітньої, розвивальної, виховної та професійно орієнтованої цілей з практичною метою формування КАДМ та їх реалізації в навчальному процесі одночасно.

Отже, досягнення вищезазначених цілей сприятиме формуванню у майбутніх техніків-будівельників КАДМ комунікативної здатності вирішувати різні завдання в англійському діалогічному мовленні.

Цілі формування КАДМ у майбутніх техніків-будівельників можуть бути реалізовані за умови визначеного змісту навчання, тому зумовлюють потребу в його уточненні. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в уточненні змісту навчання англійського діалогічного мовлення майбутніх техніків-будівельників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам : [пособие для учителя] / Наталья Дмитриевна Гальскова. – [2-е изд., перераб. и доп.] – М. : АРКТИ, 2003. – 190 с.
2. Колесникова И. Л. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков / И. Л. Колесникова, О. А. Долгина. – СПб. : Блиц, 2001. – 223 с.
3. Корнаева З. В. Об отборе коммуникативного минимума для начального этапа обучения в средней школе / З. В. Корнаева // Иностранные языки в школе. – 1989. – №1. – С. 36–41.
4. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підруч. для студентів вищих навч. закл. / [автор. кол. С. Ю. Ніколаєва]. – [2-е вид.]. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
5. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
6. Методика интенсивного обучения иностранным языкам / под ред. В. А. Бухбиндера и Г. А. Китайгородской. – К. : Вища школа, 1988. – 344 с.
7. Основы методики преподавания иностранных языков: Учебник / Под ред. В. А. Бухбиндера, В. Штрауса. – Вища школа, 1986. – 335 с.
8. Програма навчальної дисципліни “Англійська мова”. Напрямок підготовки 060101 “Будівництво”. Політехнічний технікум Конотопського інституту Сумського державного університету. – Конотоп, 2013. – 16 с.
9. Скалкин В. Л. Обучение диалогической речи (на материале английского языка): [пособ. для учит.] / В. Л. Скалкин. – К.: Рад. школа, 1989. – 158 с.
10. Пассов Е. И. Основы методики обучения иностранным языкам: учебное издание / Е. И. Пассов. – М. : Рус. язык, 1977. – 216 с.
11. Щукин А. Н. Обучение иностранным языкам : Теория и практика : Учебное пособие для преподавателей и студентов / А. Н. Щукин. – М. : Филоматис, 2004. – 416 с.
12. Brown G. Teaching Talk: strategies for production and assessment / Brown G., Anderson A., Shillcock R., Yule G. – L.: Cambridge University Press, 1984. – 178 p.